

SYA KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Sya församling
Mjölby kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2002*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

SYA KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Sya församling

Mjölby kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Sya kyrkogård	5
Kyrkogårdens omgivning	5
Sya kyrka	6
Kyrkogårdens historik	6
Översiktlig beskrivning av vegetation mm – Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Beskrivning av enskilda kvarter	12
Kvarter A	12
Kvarter B	14
Kvarter C	16
Kvarter D	18
Källor	20
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	21
Förklaring till exempellistan	21
Utvärderingskarta	22
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader, kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare

säger lagen: ”Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

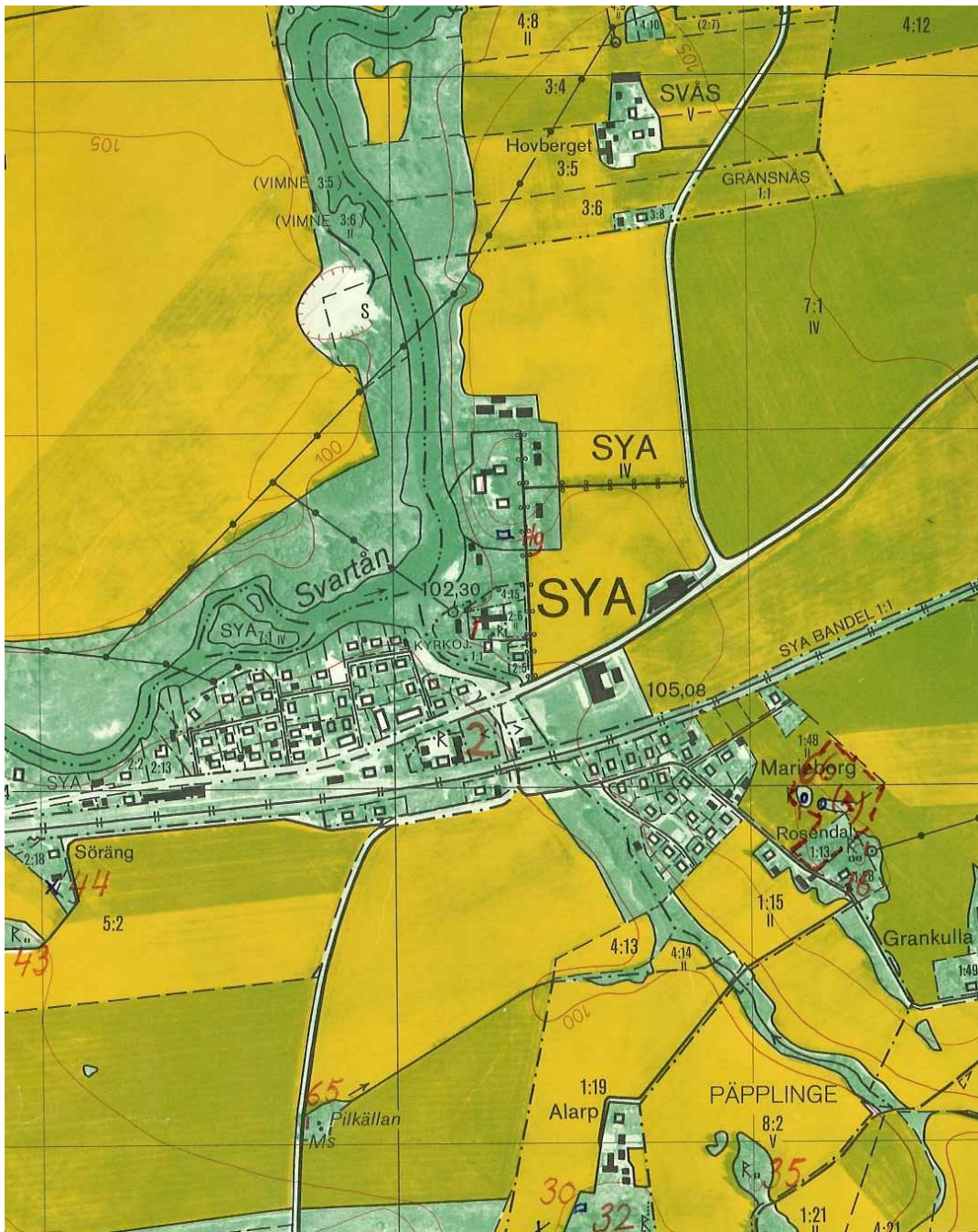
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt länsmuseumerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsmuseumets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Anita Löfgren Ek, Östergötlands länsmuseum 2002. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

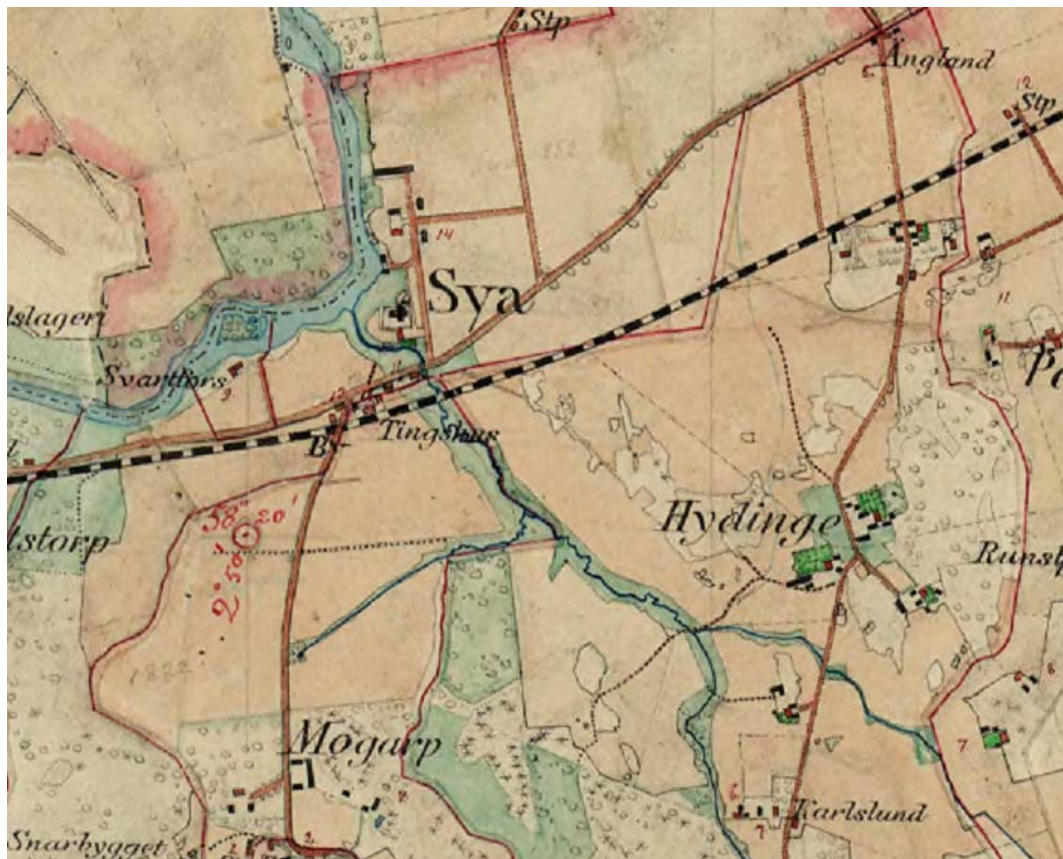
Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 085 33 Sya, 1983.

SYA KYRKOÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger öster om stationssamhället Sya och är skild från samhället genom Svartån som rinner väster om kyrkan. Kyrkogården har en rektangulär planform i väst/östlig riktning med bl a en minneslund och en utvidgning av kyrkogården åt norr. Kyrkan ligger på kyrkogårdens nordvästra del och kyrkans långhus är orienterat i öst/väst.

Kyrkogårdens omgivning

Väst och nordväst om kyrkogården sluttar marken ner mot ån. Omgivningarna är svagt kuperade och utgörs till stor del av åkermark.

Utsnitt ur häradskartan 1868-77, Mjölby. Järnvägen är markerad, liksom tingshuset.

Norr om kyrkogården finns ett sankt markparti och Sya gård, som är en stor gårdsanläggning med byggnader från början av 1880-talet. Närmast kyrkan ligger en nyuppförd villa. Kyrkan och Sya gård har delvis gemensam uppfartsallé. Söder om kyrkogården finns en asfalterad parkeringsyta, det f d ålderdomshemmet som nu är ombyggt till bostäder samt församlingshemmet. Det nuvarande församlingshemmet har tidigare varit skola och uppfördes under 1800-talet. Fasaderna är putsade och gulfärgade. Väster om kyrkogården ligger ett uthus med bl a personalrum.

Sya kyrka

En kyrka uppfördes troligen på 1200-talet. Den ersattes 1774 av den nuvarande kyrkan. Delar av den medeltida kyrkans murverk kan ingå i den norra muren. Kyrkan är uppförd i gråsten och har ett rektangulärt långhus med rakt avslutat kor i samma bredd. Sakristian ligger på norra sidan med ingång från koret. Tornet i väster avslutas med en låg koppartäckt, klockformad huv med hög spira. Tornet och sakristian byggdes 1863. Huvudingången är genom tornet. Ytterligare en portal finns i söder. Kyrkans fasader är slätputsade och avfärgade i brutet vitt. Långhuset har en gustaviansk karaktär med sitt kraftiga och spåntäckta tak, medan tornhuv och spiran mer speglar sin tids arkitektur. Även invändigt har kyrkan en gustaviansk karaktär med bl a den kraftiga taklisten och det välvda brådtaket.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek.

Kyrkogården har sedan medeltiden vuxit fram runt den medeltida kyrkan.

I P D Widegrens sockenbeskrivning från början av 1800-talet står det att kyrkans två klockor hänger i en klockstapel på kyrkogården. I olika sockenbeskrivningar från 1760 och framåt nämns en runsten vid kyrkan. I A Ridderstads beskrivning från 1918 nämns en rusten vid kyrkan, där den har blivit använd som grindstolpe. Det har, enligt Ridderstad, blivit antaget att den motsvarande stolpen även har runor, vilka i så fall blivit vända inåt.

Ett fotografi från 1932 visar området sydost om kyrkan som en ojämn gräsyta med två gravstenar som står söder om kyrkan. Det är troligen två av de stenar som idag står invid sakristian. Delar av dagens gräsområde verkar vara grusat eller sandat. Söder om den södra grusgången och öster om gräsytan ligger häckomgärdade gravar.

Enligt en tidningsartikel från 1937 gjorde arkitekt Johannes Dahl från Tranås ett förslag till utvidgning av kyrkogården. Runt kyrkogårdstomten skulle högstammiga träd planteras av samma slag som finns på gamla kyrkogården. Innanför kantskoningarna skulle större häckar planteras av hagtorn eller liguster. I kvartersgränserna tänkte man plantera låga ligusterhäckar och i fonden till gångarna högväxande thuja eller något liknande. ”Vid gången mellan gamla och nya kyrkogården vidgas öppningen i den gamla skoningen och skoningen som upptager gångens lutning ned till nya området omlägges på ett prydligt sätt.” I en något senare tidningsartikel samma år står det att statskommunalt reservarbete utvidga kyrkogården. Det rör sig troligen om nuvarande kv D, där gravläggningarna är från 1930-talet och framåt. Enligt en ritning av Johannes Dahl från 1933 var avsikten att hela den nya delen skulle användas för allmänna gravar, utom i det nordöstra hörnet, som reserverades för barngravar.

1947 upprättades ett förslag till kombinerad transformatorskiosk och likbod.

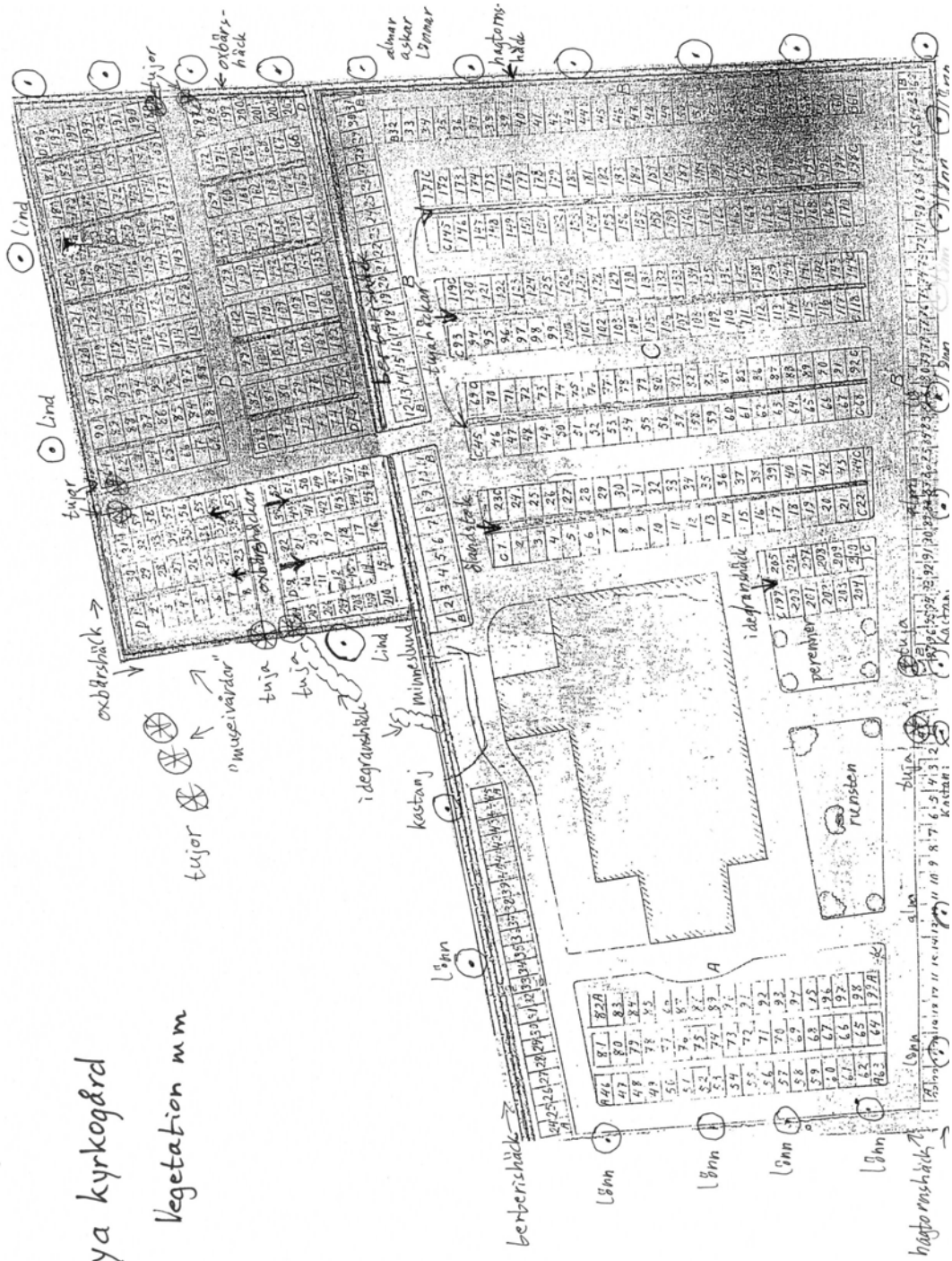
Ett flygfotografi från 1952 visar häckomgärdade gravar på den tidigare gräsytan öster om kyrkan samt nordost om kyrkan.

År 1989 fick man Länsstyrelsens tillstånd att anlägga en minneslund.

År 1996 utfördes en arkeologisk förundersökning i samband med schaktning för vattenledning norr om kyrkan. Vid undersökningen påträffades rasmassor, troligen från ombyggnadsarbetena på 1770-talet.

Sya kyrkogård

Vegetation mm

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården består av fyra kvarter: A-D.

Kyrka, kyrkogård och församlingshem från sydöst.

Allmän karaktär

Kyrkogården omges av gråstensmurar av olika karaktär, både halvmur och lägre stödmur. I en oregelbunden trädkrans växer bl a lönn. Intill den östra kyrkogårdsmuren bildar allén till Sya gård en del av trädkransen. Kyrkogården har en oregelbunden karaktär. Väster och söder om kyrkan är det öppna ytor med glest mellan gravvårdarna. Den västra delen har kvar sin linjegravskaraktär med små, enkla gravvårdar. Öster om kyrkan ger rygghäckarna en mer sluten karaktär och här finns drygt 20 st grusgravar omgärdade av tujahäckar. Varvet närmast kyrkogårdsmuren är obrutet, utom väster om kyrkan. Kvarter D, som lades ut på 1930-talet, har en sentida prägel och öppen karaktär.

Omgärdning

Kvarter A, B och C:

Västra muren: ca 0,9 m hög, kallmurad och av i huvudsak 0,4-0,6 m stora gråstenar med en del kilsten. Sedum och gräs växer på murkrönet. Kyrkogården är i nivå med murkrönet. En trätappa och en plattform av trä finns i muren. Nedanför plattformen står en container.

Norra muren: ca 0,6 m hög av upp till ca 1,7 m långa huggna gråstensblock i ett skift. Murfogar. Innanför muren växer berberis.

Östra muren: drygt 0,1 m hög av långa stenblock. Hagtornshäck växer innanför murkrönet.

Södra muren: från sydöstra hörnet fram till några meter väster om grinden är muren ca 0,5 m hög av upp till ca 2,0 m långa huggna gråstensblock. I höjd med kyrktornet och västerut har muren samma karaktär som norra muren.

Kvarter D: ligger norr om övriga kyrkogården. I väster finns en låg mur som enbart syns som en ca 0,1 m hög stenrad av långa gråstensblock. Muren norr om kvarteret är likadan som den övriga norra muren och den östra muren vid kv D syns som en ca 0,1 m hög stenrad av långa stenblock.

Ingångar

Kvarter A, B och C:

Väster: en enkel trätrappa leder upp över muren från containern i väster.

Söder: dubbla grindar i järnsmide med konkavt svängt krön och bl a stående spetsiga ovaler i mittpartiet. De fyrkantiga grindstolparna i gråsten har toppigt krön.

Kvarter D: en enkel smidesgrind i öster. De smala grindstolparna är av trä, har toppigt krön och har varit fernissade.

Vegetation

Kvarter A, B och C:

Innanför muren i väster, söder och öster växer en ca 1,3 m hög hagtornshäck.

Väster: tre relativt höga lönnar står innanför murkrönet och en stor lönn på muren i nordväst. Ett stort nyponsnår finns i slutningen framför muren i nordväst.

Norr: en lönn och en stor kastanj står utanför muren.

Öster: utanför muren växer almar, askar och lönnar som en del av allén till Sya gård.

Söder: utanför muren står från väster: lönn, alm, två kastanjer vid grinden, alm och tre lönnar (de senare är något yngre än de övriga). Söder om kyrkan finns en plantering med perenna växter och vid grindarna står två formklippta tujabuskar.

Kvarter D: en ca 1,0 m hög oxbärshäck i väster, norr och öster. På muren i södra delen av kvarteret (norra huvudmuren) växer berberis. Norr om kvarteret står två lindar.

Gångsystem

Kvarter A, B och C:

Gång med krossgrus runt kyrkogården och bred grusgång runt kyrkan. Tre grusgångar i nord/sydlig riktning genom kvarter C. Några gräsytor vid kyrkan.

Kvarter D: grusgång från norr till gamla delen av kyrkogården och grusgång från östra grinden till minneslunden i väster.

Gravvårdstyper

Väster om kyrkan finns det några enkla linjegravvårdar samt en gravvård i form av en sköld. I norr står en konstrikt utförd vård i smide över en smed. Öster om kyrkan finns en bautasten med kedjor och pollare. På kyrkogården finns i övrigt en del högre stenar med de flesta gravvårdarna är låga och breda. Öster om kyrkan finns ett område med häckomgärdade grusgravar. Det är 23 stycken grusgravar omgärdade av tujahäckar.

Minneslund

Utanför norra muren och kvarter D ligger minneslunden, som är sektorsformad. Den avgränsas av kyrkogårdsmuren, en oxbärshäck i öster och en ca 0,6 m hög idegranshäck. En gång med cementplattor leder fram till ”minnesstenen” och planteringar. Här finns även en äldre lind och en soffa.

Norr om kyrkan och väster om minneslunden finns en klippt gräsyta som avgränsas av slutningen mot ån. I västra delen inramar en häck av ölandstok en soffa och två planteringar. Höga tujor växer i nordöstra delen.

Byggnader

På kyrkogården finns inga byggnader förutom kyrkan.

Övrigt

Norr om minneslunden står en del ”museistelar” varav några är höga och polerade. Några stenar ligger även i nordsluttningen. Öster om sakristian står några vårdar. Här finns även vattenkannor, soptunnor mm.

Söder om kyrkan på en gräsyta med två buskar av ölandstok och syrén står en runsten, Raä forn nr 1. Den har tidigare varit grindstolpe. Texten är inte imålrad eller tydd, delvis p g a att stenen är skadad.

Belysning med lyktstolpe av gammal modell. Fernissade träsoffor.

Kulturhistorisk bedömning

Utmärkande för kyrkogården i Sya är området med de häckomgärdade grusgravarna öster om kyrkan, kv C, samt de enklare linjegravarna väster om kyrkan, kv A. Både grusgravarna och linjegravarna är mycket tidstypiska inslag på kyrkogården och visar på kyrkogårdens tidigare utformning. Detta gäller även gravvårdarna i raden intill kyrkogårdsmuren. Ett kulturhistoriskt värde finns även i enskilda gravvårdar. Titlar på gravvårdar säger en del om näringsliv och social struktur i en socken. Vanliga titlar på kyrkogården i Sya är bl a lantbrukare och olika typer av hantverkare, såsom skräddarmästare och skomakarmästare. De smidda järngrindarna från andra delen av 1800-talet har ett högt kulturhistoriskt värde, liksom träden i trädkransen. De senare visar på det parkideal som var vanligt på våra landsortskyrkogårdar framför allt från mitten av 1800-talet.

BESKRIVNING AV ENSKILDA KVARTER

Kvarter A Gravplats nr A 1-99

Kvarteret omfattar gravplats nr A 1-99 och ligger väster och nordväst om kyrkan. Väster och norr om kvarteret, utanför kyrkogården, ligger en ekonomibyggnad, Svartån och minneslunden. Öster om kvarteret finns kyrkan och kvarter B. Söder om kvarteret, utanför kyrkogården, ligger församlingshemmet.

Allmän karaktär

Väster om kyrkan har kvarteret en öppen karaktär med ett fåtal små linjegravvårdar på en öppen gräsyta. Av kvarvarande vårdar att döma började gravläggningarna i sydvästra hörnet. I kvarterets södra och norra del står olika typer av gravvårdar utmed kyrkogårdsmuren.

Kvarter A, västra delen från sydöst.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i väster, norr och söder.

Ingångar

Huvudgrinden i söder och trätrappan över muren i väster.

Vegetation

Innanför murkrönet växer en hagtornshäck och vid norra muren växer berberis.

Gångsystem

Grusgång utmed kyrkogårdsmuren med en rad gravar närmast muren i norr och söder, en grusad gång runt kyrkan. En plattsatt gång leder ut till det platta taket på bisättningsrummet.

Gravårdstyper

Enkla linjegravvårdar i väster, en gravvård i form av en sköld i söder och en del högre vårdar i norr. I övrigt några låga och breda vårdar. Gravläggningar mellan 1880-talet och 2000. Linjegravar från 1920 - 1930-talen. De flesta gravvårdarna är av svart eller grå granit.

Linjegravstenar i kvarter A.

Byggnader

-

Övrigt

Väster om kyrkan står ett nyuppsatt fernissat träkors till minne av Albertina Johansdotter. Hon ligger begravd närmare tornet. Albertina var en "klok gumma" och kallades bl a Trolla.

Kulturhistorisk bedömning

Linjegravskaraktären väster om kyrkan har ett mycket högt kulturhistoriskt värde liksom enskilda gravvårdar.

Kvarter B Gravplats nr B 1-97

Kvarteret omfattar gravplats nr B 1-97 och går i en rad invid kyrkogårdsmuren i nordost, öster och sydost. I norr ligger kvarter D, i öster och söder, utanför muren, finns allén till Sya gård, en parkeringsplats och det f d ålderdomshemmet. I väster ligger kvarter C och A.

Allmän karaktär

Kvarteret omfattar enbart en rad gravar utmed delar av norra och södra muren samt utmed hela östra muren. Typen av gravvårdar varierar och dominansen av höga vårdar är inte så framträdande här som på många andra kyrkogårdar, där de stora familjegravarna sätter sin prägel på raden utmed kyrkogårdsmuren.

Kvarter B, östra delen från sydväst.

Omgärdning

Kyrkogårdsmuren i norr, öster och söder.

Ingångar

Huvudingången i söder, gången ned mot kvarter D i norr. Vid gången till kvarter D är marken skodd med små, fyrkantiga gråstenar. Skoningen följer terrängen.

Vegetation

Hagtornshäck innanför kyrkogårdsmuren i öster och söder och berberishäck innanför muren i norr.

Gångsystem

Den stora grusgången runt hela kyrkogården begränsar kvarteret.

Gravvårdstyper

I norr står en konstrikt utförd vård i smide över en smed. Dessutom finns det några högre vårdar, i övrigt låga och breda vårdar. Materialet är huvudsakligen grå, svart eller röd granit. Gravläggningar mellan 1895 och 2002 med flera vårdar från 1980- och 1990-talen.

Gravvård för smeden Wallenborg.

Tidstypisk gravvård från 1895.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Gravarnas placering invid kyrkogårdsmuren har ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Detta gäller även enskilda gravvårdar.

Kvarter C Gravplats nr C 1-210

Kvarteret omfattar gravplats nr C 1-210 och ligger öster och sydost om kyrkan. Norr, öster och söder om kvarteret ligger kvarter B och i väster ligger kyrkan.

Allmän karaktär

Kvarteret har en strikt prägel genom de häckomgärdade grusgravarna och de höga rygghäckarna i kvarteret.

Kvarter C från nordväst.

Omgärdning

Formklippta ca 1,4 m höga tujahäckar växer utmed delar av kvarterets norra och södra gräns.

Ingångar

-

Vegetation

Förutom tujahäckarna som omgärdar delar av kvarteret går tre stycken ca 1,4 m höga, klippta tujahäckar genom kvarteret från norr till söder. Den fjärde tujahäcken i väster har ersatts med en häck av ölandstok. Runt grusgravarna växer ca 0,4 m höga klippta tujahäckar och några gravar har tuktade tujabuskar eller prydnadsbuskar av barrväxer. En liten del av kvarteret ligger söder om kyrkan. Här växer en ca 0,7 m hög häck av idegran.

Gångsystem

Grusgångar runt kvarteret samt tre grusgångar i nord/sydlig riktning genom kvarteret.

Gravvårdstyper

I kvarterets sydöstra hörn finns en bautasten omgiven av kedjor och pollare. Förutom några högre stenar är de flesta gravvårdarna låga och breda. Materialet är huvudsakligen grå, svart eller röd granit. 23 stycken grusgravar är omgärdade av tujahäckar. Krossgrus på gravarna, en del gravar har plattgångar av kalksten eller cementsten. Gravläggningar från 1905 till 2002, i huvudsak från 1940-talet och framåt.

Grusgrav omgiven av kätting

Grusgrav med liggare

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

Grusgravarna med sina häckomgärdningar har ett mycket högt kulturhistoriskt värde liksom enskilda gravvårdar. De höga rygghäckarna av tuja bidrar till kvarterets karaktär.

Kvarter D Gravplats nr D 1-203

Kvarteret omfattar gravplats nr D 1-203 och ligger nordost om kyrkan som en senare utvidgning av kyrkogården. I väster ligger minneslunden, i norr finns en sankmark, i öster går allén till Sya gård och i söder ligger kvarter B.

Allmän karaktär

Kvarterets östra del, som saknar häckar, har en mycket öppen karaktär. Vårdarna står dock placerade som om det fanns rygghäckar.

Omgärdning

I samtliga väderstreck kyrkogårdsmuren med häckar.

Ingångar

Grind i öster, öppning i muren mot kvarter B och mot minneslunden.

Vegetation

Strax väster om den nord/sydliga mittgången finns två ca 1,1 m höga oxbärshäckar. Vid östra grinden och i fonden av den nord/sydliga mittgången samt utgången mot minneslunden finns formklippta tujor.

Gångsystem

Två grusgångar – en i nord/sydlig riktning och en i väst/östlig riktning. Krossgrus.

Kvarter D, östra delen från nordöst.

Gravvårdstyper

Låga och breda gravvårdar i grå, svart eller röd granit. Gravläggningar från 1930-talet och framåt.

Byggnader

-

Övrigt

-

Kulturhistorisk bedömning

De i allmänhet låga och breda gravvårdarna är typiska för de utvidgningar av kyrkogårdar som gjordes på många håll, framför allt från 1930-talet och framåt. Tujorna i norr och väster, liksom grusgångarna, är markerade redan på planen till utvidgning från 1930-talet och har således en lång kontinuitet

Källor:

ATA- Antikvariskt-topografiskt arkiv, Riksantikvarieämbetet.
Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkobeskrivning för Sya kyrka. Utgiven av Linköpings stiftsråds
Kyrkobeskrivningsnämnd. 1970.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering.
Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen
Stockholm 1855.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska
kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817.
Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands läns museums topografiska arkiv.

Muntliga uppgifter – Jan-Erik Unell.

www.lantmateriet.se

www.kulturarvostergotland.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Själva grunden för den kulturhistoriska bedömningen innehåller titel, gravplats, gravvård och övrigt. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. Att gravnumren ofta börjar med "0" beror på att datorn ska kunna sortera materialet i rätt ordning. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen "onumr. S om 042". Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer: "ÖLM 1, ÖLM 2 o s v".

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen "granit" används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

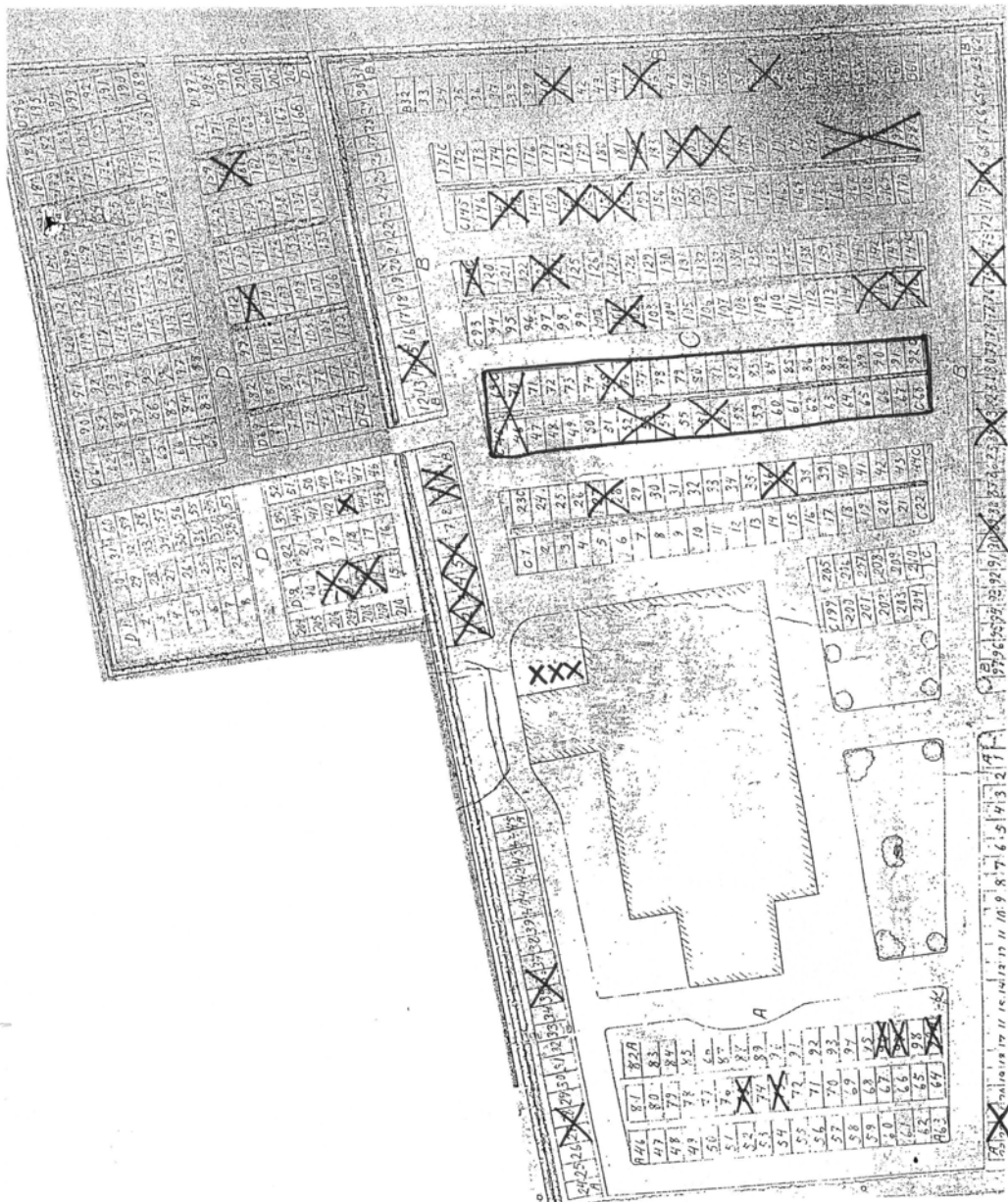
Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare mm. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus, men i vissa fall med gräs. I de fall det rör sig om en större familjegrav med flera gravvårdar görs en beskrivning av själva gravplatsen bara en gång.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten mm.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Sya kyrkogård
 Exempel på gravvård
 med kulturhistoriskt
 intresse
 Grusgrav med häck

